Ч. 63 (11.404). Львів, пятниця 22. березня 1929. [illegible] Рік XLVII.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло", Львів.
Гол. Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА: Місячно: в краю 5·00 зол.
За границею: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зл., Німеччині 7·50 зл., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зл., Австрії 7·50 зл. — Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції 29-41.
„ Друкарні 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.

Початок кінця?

(Від нашого кореспондента.)

Варшава, 18. березня 1929.

Аж дивно і лячно стає, коли згадати, як чудово намазаний був несповна три роки тому санаційний віз і з яким буйним розгоном покотився він по битому широкому шляху польського політичного життя, — і як він ось нині несамовито скрипить, як він чогось на всі боки розгойдався і на круту, стежку влетів, з якої вже так легко можна зсунутись — у пропасть! Але що там казати про три роки! Адже ще три тижні тому писали ми про войовничий настрій бебістичного табору, що цілим фронтом повів атаку на конституційному фронті, атаку, яка справді всіх противників надзвичайно пригнобила. Нині образ основно змінений! Коли казати про пригнічений настрій у соймі, то хіба торкається це виключно ББ. і його сателітів; наступ веде нині опозиція, веде його справді надзвичайно успішно і — без огляду на його останній вислід — він уже не може остати без поважних наслідків на дальший хід подій у Польщі. Так, як справи стоять нині, означають вони не лише епізодичну, тимчасову перевагу сойму у затяжній грі „сойм—уряд", але — початок кінця одного цілого політичного табору, що стоїть ще при кермі влади, початок кінця цілої, зродженої з крівавого травневого перевороту, системи правління.

Про конституцію та всякі вівісекції над нею нині ніхто у Варшаві й словечком не згадує. А проте гуде варшавська вулиця, гуде про — гроші. Ось-тут саме побіда опозиції і програна санації: аргумент потреби устроєвих реформ не став популярним, не дійшов і ніколи не дійде до мас, бо він надто абстрактний, надто теоретичний: зате аргумент, що сойм мусить переводити контролю державних фінансів, якими господарює уряд, аргумент, підтриманий конкретними прикладами „ад окульос" і практичними доказами — такий аргумент мусить промовити до розуму, душі й серця кожного смертника, бо такий уже світ. Як довго післятравневий уряд воював гаслом „моральної санації" у розумінні боротьби з корупцією, злодійством і зловживанням, так довго мав шалену популярність. З ментом, коли це гасло тратило щораз більше первісне практичне значіння, це гасло тратило теж свій німб, — аж геть його втратило. Залишився ще певний моральний капітал, зліплений послідовною нагінкою на сойм, як джерело всього лиха. Методи переведення виборів і цей капітал загирили. Зате первісне гасло — оздоровлення господарських відносин у найширшому розумінні — перехопила для себе опозиція. І покищо міцно його тримає.

Не підлягає жадному сумніву, що сама лівиця не сподівалася *таких* наслідків її внеску на покликання до конституційної відповідальности міністра фінансів за переступлення бюджету. Тоді був це внесок справді чисто демагогічний. Зголосило його „Визволене", яке хотіло таким внеском очистити свою опозиційну совість, заплямлену голосуванням попереднього дня за бюджетом (мимоходом кажучи, те голосування було класичним прикладом крутійства опозиційного „блоку" лівиці: „Стронніцтво Хлопске" голосувало проти бюджету, ППС стрималося, а „Визволене" — „за"!) Панував тоді загальний погляд, що той внесок дальше комісії світа божого не побачить, бо там замаринує його комісійна президія, потім сесія буде зачинена, а в міжчасі уряд таки зголосить законопроєкт про додаткові кредити і внесок „Визволення" стане безпредметовий. Але вийшло інакше. Лівиця отримала найменше сподіваного союзника — в особі обвинуваченого міністра Чеховича. Пан Чехович проти волі більшости уряду (нині це всім відомо) зголосив свою димісію і виступив прилюдно з ревеляціями. Себе очистив, бо показалося, що віддавна стояв і стоїть на становищі своїх обвинувателів (соймової опозиції), але тимсамим страшенне обтяжив уряд, головно нинішнього його голову. Справа зразу дістала розмаху і розголосу, пішла аналіза її мерітум (незаконно видаткованих сум), вилізла на верх невідома чи призабута історія „додаткових" 8-ми міліонів на диспозиційний фонд президії ради міністрів, видаткованих якраз тоді, коли йшли вибори до сойму й сенату, оливи до вогню долила жаліслива промова голови Найвищої Палати Контролі п. Врублевського, — словом, внесок демонстраційно-демагогічного характеру розрісся нежданно для самих авторів у цілу політичну аферу, якою не може не бути процес міністра фінансів перед Державним Трибуналом!

Але на цій одній злощасній афері не кінець. Прийшли ревеляції „Ґазети Варшавскої" про господарку Центрального Бюра Будови при м-стві почт і телеґрафів, наслідком яких було арештування його голови, інсп. Ґущевського, того самого, якого ще місяць тому міністр почт і телеґр. п. Медзінський гаряче на бюджетовій комісії боронив, і який є президентом санаційної робітничої орґанізації „Федерація Праці". Міністр Медзінський старався на спеціяльній пресовій конференції стушувати враження скандалу, але негайно після того оголошення у „Ґаз. Варш." дальша ревеляційна стаття доказала, що це йому не вдалося. Клюби лівиці зголосили наглий внесок на розгляд цілости господарки міністерства почт і телеграфів; одночасно, на основі виказок „Статистичних Вістей", ці самі клюби зголосили внесок у справі переступлення бюджету на рік 1928/9; одночасно „Визволене" оголосило резолюції, небувалі досіль своїм опозиційним тоном, а серед них окремий уступ звертається проти розгульного життя певної касти людей сучасної Польщі.

Рефлексом настроїв у витвореній ситуації є польська преса. Просанаційні часописи поділилися на дві ґрупи: одні з них (краківський „Час", лодзький „Ґлос Поранни") не в силі скрити свого збентеження, признаючи вперше, що істнують плями на сонці, якому досіль сліпо поклонялися. Інші знову, на чолі з „Ґлосом Правди", дістали якусь атаку скаженини, порвали всі греблі публіцистичної форми і змісту та ллють щоденно цілими ведрами помиї на голови всіх і вся, дарма, що з цієї процедури й самі виходять мокрі. До найбільше характеристичної для санаційної преси питоменности: ексцентричної меґальоманії, долучилася ще одна манія — переслідування. Статті „Ґлосу Правди" роблять нині враження гістеричного крику людини, якою заволодів смертний страх — за своє істнування. Зате опозиційна польська преса набрала справді великого „тупету". Фейлетони ендецького „АВЦ" переливаються від злорадної іронії і сарказму, такий — собі „дикий" п. Гофмокль-Островський у своєму „Форумі" без стриму поривається на престіж недоторканих досіль божищ, а передовиці „Роботніка" малощо не складені у формі маніфестів завтрашніх правителів.

Чим воно скінчиться? І коли? Чи залатає прорубану у „моральному" фронті санації діру частинна зміна кабінету з залишенням старої системи правління? Чи буде розвязаний сойм та розписані вибори по старій конституції (й виб. ординації) з наміром перевести до сойму бодай 225 бебеків (на 444 всіх послів)? Чи може побідить концепція найрадикальнішого способу ратування ситуації — державний замах? А може уряд рахує, що нинішня недуга „розійдеться по костях", що уложиться усе і тому слід грати на проволоку? Щоправда, серед повені сплетень і комбінацій не брак навіть таких, що — мовляв — на чолі уряду стане людина приємніша для лівиці, буде розвязаний сойм і будуть розписані нові „справедливі" вибори, з яких побідником вийде „демократія", яка теж тоді віддасть владу у руки парляментарного уряду лівиці...

Нам здається, що так швидко кінця цій історії ще не буде. Але що початок кінця таки вже настав. Безпосередня причина розпочаття цього „процесу кінця" має зрештою другорядне значіння. Сутні причини далеко глибші й поважніші — ми вже нераз про них писали та при цій нагоді варта їх ще раз навести — що теж найближчим разом зробимо.

І. Кедрин.

Закордонний політичний огляд.

II. Перші вловимі проекти.

Оце нарешті заговорили американці. І то по — американськи. Цілком зрештою несподівано на поверхню виплинув проект т. зв. „World Clearing House", отже не проект, щоби сотворити світовий центральний банк, що в ньому булаб в одній точці зосереджена і на практиці проводжена розвязка питання репарацій і світових воєнних боргів. Цей банк мав би виконувати таких пять функцій:

1) Приймати від німців їх репараційні плати. Їх висота і розподіл на цілий ряд літ ще мають бути усталені. Центральний репараційний банк трансферує ці рати вірителям; 2) Репараційний банк переймає на себе всі функції, звязані зі справою передачі репараційних довгів відносним вірителям. Отже на будуче Німеччина не малаб до діла з кільканацять окремими контрагентами а тільки з одною інституцією. Це означалоб для Німеччини велику полекшу, бо на випадок, якщо Німеччина не булаб у силі і в свій час якоїсь рати заплатити, не моглиб повторитись збоку вірителів всякі репресійні міри, як от скажемо — своєчасна окупація Рури. При заснуванні такого міжнародного банку ґарантованого всіми контрагентами і для всіх обовязуючого, можливість всяких індивідуальних репресій булаб виключена; 3) Репараційний банк переймає на себе організацію річевих репарацій. (Як відомо, німці зобовязались платити такамо готівкою як і річами, отже своїми сирівцями від- і цілими фабрикатами, виконуванням всяких робіт, засновуванням індустрійних, залізничих, корабельних заведень, тощо...) Річеві репарації малиб бути зорґанізовані значно живіше чим до цього часу і при їх звязанні зі системою міжнародньої фінансової співпраці, малиб бути вжиті до господарської інтенсифікації відсталих країн; 4) Репараційний банк мобілізує і здобуває ті суми, що їх бракуватиме німцям для точного сплачування усталених рат. Та точка має особливший інтерес для даних вірителів, бо від тепер, не сама Німеччина, але міжнародній репараційний банк і всі його акціонери (розуміється включно з Америкою) булиб ґарантами точної виплати рат; 5) Репараційний банк переймає на себе здобуття й управу тих сум, що не моглиб бути з огляду на передаточні (трансферові) трудноці зараже бути перемінені в девізи.

Ті пять точок проекту треба перш за все як слід „розжувати", щоби зрозуміти, які велитенські переворотові можливости цей плян в собі скриває. При його практичнім переведенні, цілий світ станув би на базу цілком нових, радикально змінених політичних й економічних відносин. Важлива в тому відношенні особливо друга точка проекту про те, що репараційний банк переймає на себе всі функції, звязані з трансфером репар. боргів. Це є скрита формула для звязання справи нім. репарацій зі системою воєнного задовження взагалі, через те, що переймаючи на себе всі функції звязані з нім. трансфером, цей банк перейняв би теж автоматично управильнення відно-

сии поміж самими аліянтами з одного та поміж аліянтами й Америкою з другого боку.

Колиб хотіти начеркнути цілий проект в якнайбільше пластичний спосіб, то плян є власне тоя, щоби всі оті десятки міліярдів, які має Німеччина платити аліянтам, Франція Англії і Америці, Англія Америці, Італія Англії і Америці і т. д., щоби все це депонувати в репараційному банку. Така постановка справи малаб для задовжених поміж собою аліянтів ту величезну користь, що депонуючи свої воєнні борги в репараційному банку, аліянти ті борги значно зменшувалиб, бо від тепер відпадалиб майже цілком ті міліярдові суми, що їх приходилось би платити поміж собою на протязі довгих десятків літ як і дисконти і прогресивні довжні відсотки. Ціла справа — як і взагалі всяка велика справа — є в основі дуже проста. Мовляв: ми, панове, між собою воювали, ми страшно поміж собою позадовжувались, тому давайте зложимо всі ті борги до одної спільної каси, в той спосіб збереться до купи цілком приличний акційний капітал, і от, тим спільним капіталом будемо робити ґешефти.

Репараційний банк вживав би всі оті фантастичні попросту міліярдові суми в міру комерційних потреб. Він передовсім вжив би їх як закладовий капітал для господарської інтенсифікації відсталих країв, отже Балкану, Азії, СРСР., Африки, і т. д. Велитенські бариші і заробітки, що спливалиб до цього банку із господарського отворення тих країв виходилиб на користь усім акціонерам. При такій постанові справи проломленоб передовсім індустріяльну стаґнацію західньої Европи і до певної міри також Америки. Так усуненоб основну причину нинішніх соціяльних неспокоїв, хронічне західньоевропейське безробіття.

В тих перспективах навіть не приходиться говорити про всі ті радикальні соціяльні наслідки, які потягнулоб за собою практичне переведення проекту. Викоріненоб в Европі передовсім більшовизм і то як перший етап на дорозі до його повного заломання, бо врешті СРСР. не міг би протиставитись велитенській ударній силі цього сконцентрованого капіталу. Ідея соціялізму, що нині ще одиноко втримує СРСР. в купі, мусілаб заломитись — але тоді прийшлаб і наша велика година. Це переходить по просту межі людської уяви, колиб хотіти унаглядннити собі всю оту фінансову потугу, що булаб акумульована в репараційному банку.

Таксамо як колись проектовано створити Лігу Націй як світовий парлямент, а Раду Ліґи як центральний уряд всего світа, так також париський проект творить щось аналогічне у фінансовій площині. Коли собі дальше засувати нерозривне звязання справи воєнних боргів з трибом сучасного світового господарства взагалі, то через сотворення цього монструального банку, усе світове господарство булоб практично сцентралізоване в одній точці, цілий світ зробивсяб одним ґіґантичним фінансовим підприємством з центральним управлінням і з верхівкою, складеною з кількох людей, що булиб справжніми панами світа. Особливож, всі національні згл. державні нотові банки мусілиб підпорядкуватись цьому надбанкові, а дівіза міжнароднього гроша мусілаб затерти у своїм остаточнім вислідi всі державні і політичні границі. — І до того в противлежности ідеї зорганізованого інтернаціоналу праці, так, як це пробував провести більшовизм, був би зорганізований і міцно сцентралізований інтернаціонал капіталу. Але разом з тим ми станулиб на порозі нової історичної епохи і питомої їй нової культури.

III. Роля Америки.

Проект репараційного банку, що вийшов з американських кол, дає нам вгляд у ті розміри і поняття, якими думає Америка. Слова Гувера з його інавґураційної промови про молодий американський ідеалізм мають остільки вагу, що нині окрім більшовиків, Америка є єдиною на світі потугою, що почуває себе носієм певної ідеї і ту ідею намагається практично здійснити. Не місце тут входити в квалітативну вартість цеї ідеї. Але вона дає людям зпоза океану романтичний розмах, витворює величезну волю, накреслює пляни, на які вже не здатна сама Европа. Америка почуває себе в праві і почуває, що сповнює свою місію, коли щораз більше отверто посягає по свою виключну власть над світом і вживає для того методів досі невживаних у таких розмірах у всесвітній історії.

Репараційний банк є тільки складовою частиною велитенської американської світовополітичної програми. Ціль того банку є проста: припинити непродуктивний оборот репараційних капіталів внутрі замкнутого кола учасників великої війни та спрямувати всі ті увязнені фінансові сили на нові поля. Поробити вчорашніх ворогів спільниками одного діла, поробити їх мандаторами і виконавцями волі „міжнароднього“, а по суті передовсім американського капіталу. Ось завдання! Річ у тому, щоби спроста і в буквальному значінні цього слова *купити собі Европу*, підпорядкувати і вжити її орґанізаційні та культурні сили як помічників у власнім підбою світа. Бо остаточна ціль цеї політики не є Европа — а цілий світ.

Гувер починає своє правління з проекту ґіґантичного репараційного банку, але його перша і ще важніша ціль це — південна Америка, а потім СРСР. і Пацифік. Ось розміри!... А що все те не фантасмаґорії, а наявна дійсність, показує той знаменний факт, що вже на самім початку американської офензиви на радянські ринки, Анґлія починає щораз більше непокоїтись і місцями заломлюватись на своїх позиціях. Не перестають множитись познаки щодо можливої зміни анґлійського фронту супроти СРСР. Як останню з тих познак приходиться зазначити понехання нафтового бойкоту супроти СРСР — досі послідовно проводженого сір Детерднґом. Чи в тій ситуації Анґлія не захоче погодитись на американські ґіґантичні фінансові проекти і грати в дальшому ролю другого поміж великими — не знати.

Зенон Пеленський.

Зміна конституції.

Проект народової демократії на зміну конституції.

Львівський орган польської ендеції, яка тепер іменує себе „стронніцтвом народовим“, „Львовскі Курер Поранни“, опублікував комунікат так званого політичного комітету цеї партії, в якому критикує проекти зміни конституції як Безпартійного Бльоку, так і соймової лівиці і подає основні принципи свого власного проекту зміни польської конституції.

Як і треба було сподіватися, цей проект має головною своєю метою позбавити всякого голосу національні меншости в Польщі й надати цій сильно мішаній під національним оглядом державі на зверх всі познаки польськости. Це має бути осягнене двома шляхами. Щодо палати послів тим, що нова виборча ординація дуже зменшує число послів, творить ріжні щодо величини та числа мандатів виборчі округи, а нарешті в областях з непольським населенням просто „забезпечує належне представництво польського народу“. Щодо сенату, то тут представництво непольських народів теж зводиться до мінімума тим способом, що лише половина сенаторів мала би бути вибирана і лише тут могли би перейти сенатори не поляки; одну четвертину вибирали би „групи, утворені на основі вищої та середньої освіти“, а одну четвертину „публичноправні союзи“. Права сенату мали би бути дуже поширені й цілковито зрівнані з правами сойму.

Щоби забезпечити будучий польський сойм від усяких виступів представників непольських народів, проект постановляє, що зломання присяги, зложеної послом і сенатором, стверджене найвищим судом, який покликає до життя маршалок сенату або посольської палати, потягає за собою утрату мандату. Таким чином представники непольських народів мусіли би або мовчати або автоматично позбутися своїх мандатів.

Нарешті перший, головний артикул конституції мав би постановляти, що „польська держава є республикою єдиною і неподільною“. „Цей припис, — читаємо в комунікаті, — рішучо протиставиться змаганням до поділу держави на автономічно-територіяльні одиниці“. З таким самим успіхом автори проекту могли би поставити першим артикулом свого проекту конституції, що в польській республиці живуть і користуються правами лише поляки.

Не будемо спинятися над дальшими точками цього проекту, бо всі вони мають одну прикмету — завести в Польщі панування реакційних кругів

ВОЛОДИМИР БІРЧАК.

БЕЗЖУРНІ ДНІ. 13)

Оповідання.

(Продовження.)

XII.

Того дня приспішила пані-матка обід на цілу годину скорше, щоб припадково не зайшли „ті во“... Але в часі обіду їх не було. Зате незабаром по обіді почулися їх крикливі голоси в саді. Приходила Міся й Вандзя до Ксені з проектом, який „випадково прийшов їм на думку“. А саме, щоб нинішне пополудне провести на проході.

Підемо в лісок, там ростуть сумовиті берези й могутні дуби. А долом серед вільх тече потічок. Той гайок усе наводить на мене задуму, ґуґу й меланхолію. Ах, як там чудово! Наш пан поет знайде там настрій і ще нині обдарує нас не одною поезією...

Це була офіціяльна часть; про неофіціяльну панна Міся не згадувала. Неофіціяльна мала бути, що вони вертатимуть біля школи, тоді випадково вийде їх мати й попрохає всіх до середнини. Багрій згадував учора, що дуже любить квасне молоко зі сметаною...

Проти прогульки в лісок Ксеня нічого не мала. — „Але, що мамця на це скажуть?“ Мати не мала нічого проти того, наказала доньці, як має поводитися, але додала: „Зрештою спитай татка, що тато на це скажуть“. Батько відповів: „Я нічого не маю проти того, коли панове підуть з вами — йдіть собі, про мене“. — А панове, себто Стецько, Грицько й Багрій, також не мали нічого проти того. Отже пішли.

Але що-тільки вони вийшли на подвіря, як у ворота заїхав Ромко Постригач. Віхав у двір і, побачивши Грицька і Стецька, станув у візку та промовив:

— Я чекаю вас і чекаю й дочекатися не можу! У Львові сказали мені, що ви обидва вже поїхали. Я за ними до Цапівки, а там каже мені панна Ксеня, що ви поїхали сюди. Я до-дому, а з дому сюди. Ідемо!... А, цілую ручки... Моє глибоке поважання!... — зліз помалу з воза і став витатися з усіми.

— Ідемо! — промовив знов до Грицька. — А де Стецько?

Стецько був ще в кімнаті, але зачувши здалека, вже знав, чий це голосок. Правда, я не розказав вам іще того, бо й не мав нагоди, що Постригач мав уже від природи такий самісенький захриплий голос, як когут в господарстві моєї мами. Але правда: богацько з вас не бачило того когута у моєї мами, не чуло його голосу. Нині воно й неможливо, бо в часи великої війни і тому славному захриплому когутові скрутили відважні війська голову. Велика шкода, якої ніщо не в силі направити! Та думаю, що кожний з вас бодай раз у житті чув голос якогонебудь іншого захриплого когута, такого захриплого, що як запіяв досвіта, то всі пси в селі починали лаяти, а коли який пяниця вертав домів і його почув, то ставав хреститися і шептав: Свят, свят, свят! Але й той голос (який ви може чули!) не дорівнював голосові захриплого когута моєї мами. Бо голос нашого когута дома був такий проймаючий, що командант одної великої хороброї армії, почувши його, уважав, що це знаки, давані ворожій армії, і казав того когута застрілити як державного зрадника. Такий страшний був його голос! Після того всього може хоч приблизно зрозумієте мене, коли скажу, що голос когута у моєї мами і голос Постригача — був один.

— І порога нашого дому не переступите? — спитав пан-отець.

— Три милі дороги перед нами, а тут уже вечір.

— І за вами три милі, нехай спочинуть коні. Прошу!

— Стецьку! Ідемо!

Постригач думав, що своїм приїздом справить усім велику радість. В дійсности всі були невдоволені з його прибуття: обі Пшепюровські, що не пішли на прохід і не затягнули до себе Багрія, пані-матка, що „ті во“ останутъ на попівстві, а вже найбільше був невдоволений Стецько

— Ідемо! — наглив Роман.

— Знаєш, скажу тобі по правді, я не маю охоти їхати до тебе; не гнівайся, але в мене так мало часу! — зачав Стецько.

— Як-то мало часу? — питав захриплим голосом Роман.

— Я посидів би тут ще день, а потім верну до батьків. У мене богацько роботи.

— Ха-ха-ха! — зареготався Грицько.

— Чогож смієшся, як дурний? — запитав Стецько.

— З твоєї богацької роботи — відповів Грицько. — Знаєш, Романе, Стецько боїться, щоб Багрій не відбив йому дівчини.

— Не те! Не те! — боронився Стецько. — Зараз все по собі судиш! Сам-жеж знаєш, який дорогий наш час! Ми далі тиждень вже згайнували! Що будемо робити в тебе, Ромку?

— Що будете робити в мене? Богато добра ви мені зробили, беручи підписи для мене в моїх професорів; за добро і я добром відплачу. Обширна в нас хата і тобі, Стецьку, даю одну кімнату, і тобі, Грицьку, даю кімнату другу. Схочеш один з другим працювати, працюй, як у Бога за дверми. Ти, Грицьку, пиши поезії і драми, а ти, Стецьку, оповідання, повісти. Однаково нарікають у нас, що в нас нема меценатів, які підтримувалиб літературу... Нехай я буду вашим меценатом!

Грицько і Стецько, хоч часто не годилися своїми думками, тепер обидва зайшлися сміхом

(Продовження буде.)

Радянська Україна.

Кольонізація чужинців на Україні.

З харківському „Комуністі“ з 9. березня п. р. вичитуємо, що цього року будуть переселювати на Дніпропетровщину, Мелітопільщину й Херсонщину тільки національні меншости. На вільні землі в тих округах поселять 382 родині чехословаків, німців, поляків, циган і асирійців. Крім того поселиться там ще 100 самих циганських і 26 асирійських родин, що бажають вести осіле (не мандрівне) життя за займатися хліборобством.

Епільог одних перевиборів.

З радянської преси довідуємося, що винницький суд розглядав справу вбийства комуністичної агітаторки Насті Мельничук у селі Новій Крапівні. В часі перевиборів до місцевої ради мала вона виступити завзято проти куркулів та домагалася позбавлення їх виборчих прав. Місцеві куркулі мали тероризувати бідноту і партійний сільський актив та арендували в бідноти нібито неправно землю, хоч на аренду землі радянський земельний закон дозволяє. В селі мали місце навіть випадки продажі і купна землі, чому теж винні були куркулі. Провідниками куркулів мали бути селянин-куркуль Зинич і б. петлюрівський старшина Ломака. Колись нібито хотіли вони вбити голову місцевого комітету незаможників. Вони мали також спричинити вбийство Насті Мельничук. Ніяких доказів на те преса не подає. А подає тільки, що суд засудив Ломаку й Зинича на „найвищу міру соціяльного захисту“, тобто на розстріл, а інших обвинувачених на тюрму — двох на 8, а одного на 10 літ.

Не одному буде здаватись, що таким льокальним справам не слід би й уваги присвячувати. Та ми робимо це тому, що описаний випадок є типічним для соціяльних відносин в українському селі. Він не є самотний і відокремлений. Таких випадків є там богато. Вони тільки доказують, що відносини в українському селі завдяки політиці теперішньої влади є дуже нездорові. На їх тлі кипить там боротьба між комуністичними і некомуністичними елементами. Розстріл двох людей за вбийство Насті Мельничук — це між іншим також засіб вирівнування рахунків влади з активнішим, некомуністичним елементом, — зокремаж рахунків за їхню участь і живу діяльність у часі перевиборів.

З Буковини й Бесарабії.

Організація греко-кат. церкви в Ромунії.

„Уніря“, орган ромунських греко-католиків, містить у своїм 8. числі текст конкордату між Ромунією й Ватиканом. Цей конкордат передбачує для греко-кат. церкви митрополію в Блажі, якій підлягатимуть 4 суфрагани, а саме в Орадії, Лугожі і Ґерлі; нова, четверта дієцезія буде установлена на півночі, осідок владики цеї дієцезії буде установлений в порозумінні з ромунським правительством і Ватиканом. У склад цеї дієцезії ввійдуть греко-кат. українці з власною адміністрацією. — „Чи це означає звуження прав апостольського адміністратора в Сереті“? — питає черновецький „Час“.

Невикористані права греко-кат. українців у Ромунії.

Під цим заголовком читаємо в „Часі“: 19. стаття конкордату передбачує, що греко-католики можуть удержувати на власні кошти народні та середні школи, котрі підлягатимуть дотичним єрархіям під контролею міністерства освіти. Під такими самими умовами зберігає греко-катол. церква всі теперішні учительські семинарії. Всі церковні школи мають повне право означити мову навчання; заразом всі повище згадані школи мають право прилюдности. — Українська греко-катол. церква на Буковині і в Мармарощині повинна використати запоручені їй конкордатом права і приступити до основування українських приватних шкіл для дітей своїх вірних.

Грають води...

Скоре топлення снігів спричинює в цілому краю катастрофу. В Кишеневі затоплені вже передмістя, а в головних вулицях можна перейти з одного тротуару на другий лише через мости, збудовані магістратом. З нижче положеної частини міста випровадилося населення при помочі човнів. У полудневій Бесарабії розлилися ріки і затопили багато сіл. У Ясах добирається вода до хат. Огнева сторожа евакуує мешканців. Залізн. лінія Гура-Васії-Турн-Северина затоплена. Прибуваючі з гір бистрі води грозять знищити цю лінію цілковито на довжині 300 м. Поспішні поїзди їдуть через Арад в Предял. Товаровий рух на цій лінії застановлений цілком. Рівнож перервана лінія Корабія-Питра Ольт. Нашим надпрутським селам грозить катастрофа. Береги Пруту усуваються з кожним днем.

Цар-голод у Бесарабії.

В Бесарабії, що має 3 міліони населення, з приходом передновку грозить голод поважній його частині. Загроза голоду нависла в однаковій мірі над селами й містами. Причина голоду — неврожай в попередніх роках і велика студінь цієї зими. Вже тепер голодує дуже багато людей, які примушені постити цілими днями. Цей примусовий піст відбивається особливо фатально на малих дітях і школярях. Голодуючому жидівському населенню, що творить яких 10 проц. загалу мешканців Бесарабії (голодуючих жидів обчислено на 40.000 душ) спішать з допомогою жидівські філантропійні організації в цілому світі. Населенням інших національностей, що голодує не менше жидівського, не цікавиться ніхто. Не опікується також ніхто українським населенням в Бесарабії, що числить поверх пів міліона душ і живе в крайно невідрадних політичних та економічних умовинах.

На що йдуть гроші наших громад.

Дещо про ріжні старостинські „полецення“.

Громадські управи (зверхности по наших селах і містах перетяжені ріжними драчками на всякі можливі цілі. Майже всі наші громади обтяжені дуже сильно і борікться з величезними недоборами, не знаючи взагалі, звідки набрати фондів на заспокоєння преліміновaних конечностей.

Одначе не зважаючи на небувале досі задовження наших громад і непосильне перетяження громадських бюджетів, не проходить і одного тижня, щоб до громад не прийшло якесь „полецене“ на заплату більших чи менших сум на цілі, що не мають ніякого відношення ні до громади, ні до її мешканців. І хоч ухвалені бюджети на 1928/29 рік на громадські потреби обтяжено вже на одну третину, яку признано повітовим виділам, то такі „полецення“ все одно треба виконати, бож вони приходять не від кого іншого, а від — староства.

На доказ вище сказаного наводимо два такі „полецення“ повітового виділу в Копичинцях.

I.

Wydział powiatowy w Kopyczyńcach L. 624/29. Subwencja na szkolnictwo. Kopyczyńce, dnia 4. lutego 1929 r. Do Wszystkich Zarządów Gminnych w powiecie. Po myśli zawiadomienia Urzędu Wojewódzkiego z dnia 21/I 1928 L. S. O. P. S. O. 541/29 szkolnictwo polskie w Prusach ma obecnie widoki rozwoju, brak mu jednak na ten cel odpowiednic funduszów, ponieważ i Rząd nie rozporządza również potrzebnymi zasobami. W podobnych okolicznościach jest obowiązkiem społeczeństwa wszelkimi siłami poprzeć materjalnie tę ważną sprawę, — zwłaszcza tam, gdzie chodzi o szkolnictwo powszechne. W szeregu instytucyj, które mogą i powinne przyjść tej akcji z pomocą, stanąć powinne w pierwszym rzędzie Rady gminne i Rady miejskie. Ponieważ posiedzenia budżetowe już się odbyły, należy przeto dodatkowo na najbliższem posiedzeniu w bieżącym miesiącu uchwalić subwencję na cel powyższy w kwocie 100 zł., którą przy badaniu budżetów wstawie się w dział wydatków nadzwyczajnych. Mogą być uchwalane i kwoty wyższe. Dodatkową uchwałę przedłożyć należy najpóźniej do końca lutego 1929 r. — Komisarz Rządowy dla rozwiązanej Rady powiatowej Władysław Janowski mp. (Starosta).

II.

Wydział powiatowy w Kopyczyńcach L. 293/29. Sprawa kalendarza p. t. Rolnik Polski na rok 1929. Kopyczyńce, dnia 14. lutego 1929 r. Do wszystkich gmin w powiecie. Urząd wojewódzki w Tarnopolu pismem z dnia 5. stycznia b. r. L. 13183 wydał polecenie aby wszystkie gminy nabyły obowiązkowo kalendarz p. t. Rolnik Polski na rok 1929 wydany przez Centralne Biuro Porad Rolnych fabryka nawozów sztucznych w Warszawie ul. Widok 3. Celem kalendarza jest szerzenie wśród najszerszych warstw ludności wiejskiej wiedzy rolniczej, a więc cel, do którego zmierzają usiłowania Władz administracji państwowej, związków samorządowych i organizacyj rolniczych. Chcąc, by ta popularna forma wydawnictwa mogła oddać usługi nie tylko w dziedzinie rolnictwa, ale dostarczyła także pożytecznych wiadomości o Państwie, jego ustroju i organizacji oraz aktualnych zagadnieniach, umieściła Redakcja w tym kalendarzu dział XIV. p. t. „Co obywatel o Państwie wiedzić powinien“. Biorąc pod uwagę, że cel tego kalendarza przedstawia faktyczną wartość dla wiedzy rolniczej, polecam poszczególnym gminom, aby kalendarz ten nabyły. Komisarz Rządowy dla rozwiązanej Rady powiatowej W. Janowski. (Władysław Janowski) Starosta.

Невже нема способу на те, щоб наші громади увільнилися від цих і подібних їм драчок? Невже наші громади будуть засипувані дальше подібними „полеценями“?

Жертвенність і бізнес.

(Докінчення)

Ми не можемо обмежитися теперішнім станом. Наші втрати на полі національного народнього шкільництва найбільші з усіх національних меншин у Польщі. Ми втратили кругло 3.000 українських шкіл у користь польських утраквістичних. Цю втрату мусимо покрити-надолужити нашими приватними школами під загрозою найтяжчих консеквенцій для української нації. Мусимо передовсім розбудувати наше народне і промислове та взагалі фахове шкільництво. — І в тій величанській праці мусимо не тільки до найвищого ступня напружити всі свої сили тут у краю, але й маємо право числити на відповідно збільшену підмогу й наших заокеанських братів. Не як жебранину-милостиню, а як почесний і необхідний інвестиційний вклад для добра нації та її великого майбутнього.

Справа ця й для української кооперації першорядної ваги. Бо подумаймо, хто вщіпить у наше молоде покоління любов до тої нашої кооперації? Чи ті польські школи і польські учителі, що через 7 літ день-у-день працюють над польонізацією української дітвори й молоді? Очевидно, не всіх вони наразі перетягнуть. Але частину, а бодай декого всеж таки удасться їм відірвати від нашої національної сім'ї. Але що буде за десять, двайцять літ, що буде пізніше, якщо не матимемо свойого рідного приватного шкільництва? — Наші національні страти ростимуть у приспішеному темпі — це самозрозуміле.

А „Рідна Школа“ вже й тепер постійно пропаґує ідею своєї кооперативи та ощадности і практично реалізує її по своїх школах і виховних заведеннях усіх типів. Вона закладає також кооперативні курси і творить нові кооперативні сили (напр. Кружок „Рідної Школи“ в Косові) та удержує добре поставлену і вивіновану торговельну школу у Львові при вул. Корнякто ч. 1., в якій на чільному місці стоїть якраз і справа кооперації. Отже своєю діяльністю стоїть „Рідна Школа“ природно найближче саме до кооперації.

З великою приємністю приходиться мені тут ствердити, що якраз службовики нашої кооперації оцінюють як слід працю „Рідної Школи“ і вони не тільки вплачують кожного місяця 1 проц. своїх повних місячних поборів, але також від часу до часу дають крім того на цілі „Рідної Школи“ свої одноденні заробітки.

І наші економічні Централі як такі, рівнож підпомагають „Рідну Школу“. Одначе — на мою думку — назва створеного ними „Добродійного Комітету“, яка вповні відповідає для вдів і сиріт, для уломних старців або навіть для інвалідів — зовсім не надається у відношенні до „Рідної Школи“. Це для життя і майбутнього нації необхідна установа, не менша важна як кожна кооператива чи фінансова інституція. Тому не годиться трактувати її на рівні з якимнебудь „сиротинцем“ чи „приютом“, хоча також дуже потрібним, — а слід трактувати її зовсім окремо, як це врештою роблять всі народи і окремо давати на неї припадаючі на кожну інституцію датки, подібно як це роблять правильно їх службовики.

Міг би хтось піднести, що найдоцільніше булоб, якщо наше приватне шкільництво удержувалось би з доходів наших фінансових, торговельних і продукційних інституцій, підприємств та кооператив. Така концепція добра і доцільна поки що тільки як один із засобів. Як виключний засіб можлива вона тільки тоді, якщо ці установи і підприємства оберталиб такими великанськими капіталами, що зі самих відсотків моглиб постійно по кілька міліонів давати на удержання нашого приватного народнього і фахового шкільництва. Одначе це навіть при найкращих обставинах булоб на великий ба непередбачений навіть протяг часу утопією. Отже нема іншої ради тільки власними силами: по змозі поголовними обовязковими правильними на разі 1 проц. датками від брутто доходів усіх фізичних і правних осіб, збірками, жертвами, імпрезами й іншими засобами удержувати й поширювати наше приватне шкільництво, особливож всенародне і фахове, яке вимагає найбільше вкладів а саме собою не приносить доходів. І в цій загальній всенародній, рятунковій акції нашого молодого покоління повинні взяти участь безумовно всі українці в краю, за кордонами і за широкими океанами. Бо як цього не допильнуємо, як не збережемо нашого молодого покоління для нації і не виховаємо його в нестримному бажанні до осягнення наших найвищих ідеалів, то із зматеріялізованих „бізнесменів“, хочаб українських, не богато буде користи для українського народу, а бували й такі випадки, що придбані ними богацтва попереходили в чужі руки (напр. велике приватне майно пок. Зубика у Львові).

Для цієї високої цілі ми повинні також до мінімум обнижити, а по змозі й зовсім заперестати курення та уживання алькоголю. Бо якраз видатки на такі зайві, ба шкідливі річи, можна з,

чистою совістю назвати люксусовими. І коли говоримо вже про мораль взагалі, то чи не краще і не моральніше булоб міліонові видатки замісць на ці шкідливі два налоги обернути на „Рідну Школу"? — Гадаю, що цьому ніхто не матиме відваги заперечити.

Треба тільки великого зрозуміння підставового значіння рідної національної школи, такого зрозуміння, як це висказав був польський посол Романовіч в галицькому соймі ще в 1886 році:

„Ми ту засаду (принцип рідної школи) уважаємо за так кардинальну і найважнішу, що уявляю собі: якби нині хтонебудь з двох ворожих нам урядів, в яких один нас германізує а другий русифікує, став перед нами і одною рукою давав нам широкі конституційні свободи й інші горожанські права, а другою давав національну школу і сказав, що тільки одно з двоїх можна мати, то всі ми вхопили би за національну школу, оставляючи решту історичній справедливости".

Вже пів століття минає від часу, коли продунали ці памятні слова, а вони й нині такі актуальні і відповідають особливо відносинам української нації, що можемо і повинні взяти їх за свої. Дійсно найвищий вже час і нам, всім українцям перейнятися цією правдою до глибини душі і признати не тільки в теорії, але й у практиці, що рідна школа завсіди, а особливо у найтяжчі періоди життя нації була і є найважнішою справою в усіх і кожна підмога, кожна жертва на її цілі рішучо не ослаблює віри у власні сили, а навпаки підносить її і являється високо моральним ділом.

Іван Герасимович.

•

Доповнення: У вчорашній статті ВП. п. Герасимовича пропущено в останньому уступі кілька радків, що подають у цифрах жертви Америки на „Рідну Школу" в трьох останніх роках. З уваги на те подаємо ці дати на цьому місці. Отже в шк. р. 1926/27 вплинуло з Америки *6.329.31 дол.*, у 1927/28 — *6.244.88* дол. а за перший піврік 1928/29 — *7.099.37 долярів*

З країни гри.

Піддані князя Монака погрожують революцією.

Національна рада найменшої в Европі держави — Монака та міська рада подались до димісії на знак протесту проти свого володаря, князя Петра, бо він, на їх думку, занадто солідаризується з інтересами славетного банку до гри в Монте Карльо, а зовсім не дбає про інтереси своїх підданих. Аж до розписання нових виборів установлено комісію, яка має правити державою. Та зогляду на те, що князь знову відложив термін виборів, більшість цеї комісії теж подалася до димісії. Тоді мешканці „столиці" — Монте Карльо, яка заразом є також державою, відбули віче, на якому домагалися негайного розписання виборів, погрожуючи в противному випадку здетронізуванням свого князя. Одначе князь покищо нічого собі не робить з „революційного руху" серед своїх підданих і спокійно сидить у... Парижі.

По широкому світі.

У Льондоні радитиме цими днями міжнародня конференція національних меншостей.

У фабриках скла в Бельгії почався страйк 6 тисяч робітників.

Румунія має дістати від Німеччини 36 міл. марок воєнного відшкодування.

Між литовським урядом і єпископами дійшло до непорозумінь.

Чічерін лишається на відпустці у Берліні до кінця квітня.

Уряд СРСР має намір виступити з процесом проти фальшівників дипльоматичних документів у Берліні.

У Ганкав (Китай) прийшло до крівавих сутичок між японськими моряками і китайським населенням на тлі бойкоту японських товарів.

Дивогляди.

Спосіб на переклад.

„Львовскі Курер Поранни" передрукував у числі з 21-го ц. м. майже дослівно нашу передовицю з дня 17-го ц. м. п. з. „Дух Пілсудчини не знає відступу..." Перекладчик дійшовши до фрази: „У відповідь на те марш. Пілсудський дає соймові „пощочину"..." не зрозумів слова „пощочина" (по польськи „policzek" панове редактори з Курера Поранного"!) і вийшов із клопоту просто: „W odpowiedzi na to marszałek Piłsudski daje sejmowi „p o s z c z c n y m"..." Яку страшну річ уявляв собі при цьому перекладчик і читачі „Л. Курера Поранного" — не хочемо догадуватись.

Заява проф. д-ра І. Свєнціцького.

Високоповажаному Панові Редакторові „Діла" у Львові.

Прочитавши тільки в цій хвилі у ґазеті „Русскій Голос" ч. 17. з 3. березня 1929 р. статтю п. з. „О ч е р е д н о е х у л и г а н с т в о", де редакція цього тижневика без подання джерела своїх інформацій твердить: що в справі відзискання музейних збірок Ставропіґії і Народнього Дому: „Г. С в ѣ н и ц к і й с о г л а с и л с я и о б ѣ щ а л п о м о ч ь — (з а н я р я д н у ю с у м м у! — п р и м. н а б о р щ и к а)" і дещо дальше говорить про те, що: „имущество гал.-русской институціи должна получить банда галицких ренегатов" — я прошу Вас помістити у найближчому числі щоденника „Діло" слідуючу мою заяву:

Я ніколи ні з ким не говорив про якінебудь винагороди собі за „поміч" у справі відзискання цих збірок. Натомісць на основі власного досвіду після осінньої поїздки 1926 р. у Київ, Харків, Москву, Ленінград, Мінск — я в розмові із сеніором Ставропіґії п. Н. Третяком у присутности незнаного мені громадянина на бажання сеніора і для його інформації дав був приблизний образ майбутніх коштів дороги і прожитку їх майбутнього відпоручника за кордоном. Що сі кошти, розчислені на час одного місяця прожитку в гостинницях, по ресторанам, та на дорогу могли показатися дуже високими для людей, необізнаних з доріжнею життя на Радянщині, — у цему немає моєї вини. Винен я лише в тому, що мав смілість піднятися праці, від якої — на основі, як сьогодня з жалем бачу, дійсного знання людей — відраджували мені члени ріжних суспільних кол моєї нації, а в першу чергу члени Кураторії Національного Музею, які стояли на становищі можливости виключно одної моральної допомоги у цій справі. Справжні кошти мої, звязані зі справою відзискання обох згаданих збірок, обіймають видаток 37 робочих днів, дороги, гостинниць, харчу по ресторанах і видатків на робітників та опакування 49 скринь у висоті долярів 544·55. Подрібний рахунок, провірений книговодом Управи Національного Музею був предложений Ставропіґії і Народньому Домові зі звітом дня 18. вересня 1928 р. На це зажадала Ставропіґія письмом з дня 24. вересня, а Народний Дім — дня 1. жовтня нотаріяльних копій актів перенятти, по одержанні і на основі яких мали бути поладнані предложені Національним Музеєм рахунки. На рахунок же цієї належитости виплатила Ставропіґія дня 24 серпня до Москви 100 долярів і дня 18. жовтня у Львові до каси Музею 100 долярів, а решта мала бути вирівнана по словам сеніора Ставропіґії п. Н. Третяка: „як тільки минуть видатки по реставрації Волоської церкви і її подвіря". — Решта дійсних видатків Музею на перевезення до краю збірок із Ростова Д у квоті 344·55 долярів ще не вирівнана і по сьогодні.

В справі вислову „банда галицких ренеґатов" — я прошу подати слідуючу мою заяву до відома: „Як член української нації та свідомий своїх обовязків і прав громадянин я не реаґую на цего рода недостойний і каригідний — в інших умовинах життя — випад ані дрібкою якого-небудь гніву і подразнення, що моглоб підірвати і найспокійнішу та вповні зрівноважену людину до такоїж неґідної словної відплати за обиду, бо немає обиди там, де говорить пристрасть, незнання, хороба, брак добропорядочности...

Львів, дня 19. марта 1929 р.

Іларіон Свєнціцький.

Замах на ґімн. учителя.

Стріл до кімнати проф. Яцкевича в Стрию. — Арештування серед ґімназистів.

З польської преси довідуємося, що 15. ц. м. стріляв хтось через вікно до кімнати проф. Івана Яцкевича в Стрию. На щастя, куля не поцілила присутнього в кімнаті проф. Яцкевича, пролетівши біля його голови.

Зрозуміла річ, що ця справа викликала в Стрию велике зацікавлення. Компетентні круги розпочали слідство, поліція днем і нічю переводила інтенсивні доходження. Вкінці по кількох днях арештовано під замітом того замаху на проф. Яцкевича уч. VIII. кл. ґімн. Романа Зенона Петиша з Волоського Села біля Болехова. В арештованого знайдено револьвер і він, притиснений до муру, мав признатися до замаху.

Майже одночасно арештовано ще ґімн. учнів: Семена Мясного, Гната Струганика й Івана Минила (брата недавно засудженого студ. унів. Романа у Львові), всіх зі Синевідська Вижного, які по зізнанням Петиша намовили його до того замаху. Всіх арештованих віддано до розпорядимости стрийської прокуратури.

Польська преса пише, що цей замах мав політичну основу (?)

Черговий монополь.

Поширення асекураційного примусу.

Ще не прогомоніли по наших селах нарікання з приводу впроваджування через „Загальний (повшехни) Заклад Взаімних Обезпечень" (ПЗУВ) примусу обезпечень від огню, а вже знова маємо до занотування новий розпорядок міністра скарбу з 31. січня ц. р., який входить у життя з днем 8. квітня 1929 р. в справі примусу обезпечення від огню движимостей, примусу обезпечення живого інвентаря від помору і примусу обезпечення земних плодів від граду. Опираючись на розпорядок Президента РП. з 27. 5. 1927 подає міністеріяльний розпорядок норми, після яких має бути введений знова новий примус і монополь обезпечення всего хліборобського майна в ПЗУВ. Цей новий розпорядок наляже на наше населення знова важким тягарем. Бо коли від нашого населення збирає вже тепер ПЗУВ за обезпечення около 15 міліонів золотих, то по впровадженні нових родів обезпечення ПЗУВ стягати буде від нашого населення знова щонайменше яких 30,000.000 золотих, не даючи йому в заміну нічого більше, крім відшкодувань, а затє уживаючи всіх надвижок виключно тільки на польські цілі.

Тому, що новий розпорядок після його переведення наляже великим тягарем на наше населення, уважаємо вказаним подати бодай найважніші його постанови.

Предмет примусу обезпечення **від огню** є все движиме майно в рільних господарствах, отже збіже, солома й паша, весь живий інвентар (коні, корови, хлівна череда) з виключенням дрібних звірят, як крілики, птахи і бжоли, а дальше весь мертвий інвентар, як молотільні, січкарні, вози, упряж і т. п.

Предметом примусу обезпечення від **помору** є живий інвентар, а саме: коні, рогата худоба і безроги, причім відшкодування не розтягатиметься на випадки спричинені заразливими звірячими хоробами.

Предмет примусу обезпечення **від граду** обіймає пільні рослини, причім від примусу вилучена є огородовина, як шпараги, огірки, цибуля, овочеві дерева, квіти і т. п.

Примус обезпечення движимостей від огню і живого інвентаря від помору може бути впроваджений на терені поодиноких повітів доперва тоді, коли його ухвалять поодинокі повітові соймики зглядно повітові ради. Натомісць примус обезпечення земних плодів від граду може бути впроваджений лише на терені цілих воєвідств тоді, коли це ухвалить воєвідський соймик.

Ухвала соймику згл. повітової ради, яка впроваджуватиме примус обезпечення, може обіймати всі господарства на терені даного самоуправного союзу, або всі господарства тільки на обмеженім розмірі терену.

Після ухвалення примусу, будуть обовязані громадські уряди перевести в громадах реєстрацію майна, підлягаючого примусові обезпечення, в реченці і в спосіб вказаний через соймик згл. повітову раду. Громадські уряди мають побирати від власників майна підлягаючого примусові обезпечення оплати за обезпечення на підставі поборових реєстрів, а на випадок незаплати, розпочинати екзекуційні кроки. Громадські уряди будуть дальше обовязані приймати зголошення до обезпечення, повідомляти Заклад Обезпечень про шкоди й переводжувати контролю обезпечень, заключених з іншими закладами обезпечення.

Оплати за обезпечення мають характер публичних оплат, при чім від залеглостей треба буде оплачувати відсотки проволоки у такій висоті, в якій побирає їх держава від залеглостей ґрунтових податків, як також екзекуційні кошти по засадам обовязуючим при поборі державних податків. За свій труд мають побирати уряди громадські винагороду у висоті 3 проц. зібраних премій і 1 до 2 проц. на ремунерації для тих функціонарів громадських, які викажуться виїмковою ревністю при виконуванні примусу обезпечення.

Внесок на переведення примусу обезпечення майна, яке находиться на терені самоуправного союзу, має бути зголошений на письмі через виконний орган соймику згл. повітової ради, або через найменше 1/3 часть членів соймику згл. повітової ради. Внесок має означувати рід обезпечень і катеґорії майна, які мають бути піддані примусові обезпечення. Ухвали соймику згл. повітової ради в справі примусу обезпечення западають звичайною більшістю голосів.

Виконання ухвали про примус обезпечення переводить на терені цілої Польщі з виключенням т. зв. бувшого пруського забору виключно тільки „Повшехни Заклад Убезпечень Взаємних" (ПЗУВ).

На підставі ухвали про впровадження примусу обезпечення, виконний орган соймику згл. ради повітової заключає з ПЗУВ умову, при чім

для кожного роду обезпечень має бути заключена осібна умова.

Примус обезпечення впроваджується в засаді на час необмежений, однак соймик згл. рада повітова має право звичайною більшістю голосів перевести ухвалу в справі знесення примусу обезпечення. В тім випадку соймик згл. рада повітова буде обовязана виповісти ПЗУВ умову обезпечення найпізніше на два місяці перед упливом року, почім примус обезпечення перестане істнувати з хвилею погаснення умови.

З хвилею ухвалення через соймик згл. раду повітову примусу обезпечення, майно, підлягаюче примусови обезпечення може бути обезпечене в часі правосильности примусу тільки в ПЗВУ. Натомісць договір обезпечення майна підлягаючого примусови обезпечення, заключений з іншим обезпеченевим товариством перед ухвалою примусу, остає в силі аж до часу розвязання цего договору згідно з умовинами обезпечення дотичного товариства. В тім випадку є однак обовязаний власник майна предкладати щорічно в уряді громадськім у речинцях усталених в ухвалі соймику згл. ради повітової доказ обезпечення (полісу). Уряд громадський після винотування з предложеної поліси усіх потрібних даних, перешле їх протягом 14 днів до ПЗУВ. Як довго тріває обезпечення в іншім товаристві обезпечень ПЗУВ обезпечає у себе лише евентуальну ріжницю між оцінкою, усталеною на підставі норм ухвалених через соймик згл. раду повітову, і сумою обезпечення в іншім товаристві. Якщо власник майна, підлягаючого примусові обезпечення затаїв при реєстрації факт заключеної умови з іншим товариством обезпечень, тоді у випадку шкоди тратить право до відшкодовання від ПЗУВ.

Отсе найголовніші постанови нового розпорядку. А яке становище має заняти до него українська суспільність? Тому, що нема майже ні одного товариства обезпечень живого інвентара від помору, яке могло би свою діяльність виконувати без державних чи краєвих субвенцій, а дальше тому, що товариства обезпечень від граду можуть виконувати з успіхом свою діяльність лише тоді, коли оперують на великих теренах, отже можуть виконувати успішно свою діяльність лише ці товариства, котрі ділають на теренах або одної великої держави або кількох держав, тому і нема ніякої причини, щоби противитися вводжуванню примусу обезпечення живого інвентаря від помору, а землеплодів від градобиття колиб цего бажало населення тим більше, що сама структура тих обезпечень на малих теренах є цего рода, що переведення їх можливе лише при переведенні загального примусу. В тих родах обезпечень поробила ПЗУВ досі лише сумні досвіди. Суспільність наша повинна однак домагатися, щоби все урядування для неї, всі друки і формулярі були в її матірній мові, та щоби всі надвижки були зуживані на її культурні й економічні потреби.

Натомісць відносно введення примусу обезпечення від огню движимого майна, повинні ми змагати до того, щоби примус обезпечення в ПЗУВ не був через соймики переведений, бо маємо своє Товариство взаімних обезпечень „Дністер“, яке своєю 37-літньою працею дає повну ґарантію, що воно і без примусу може перевести у себе обезпечення усего движимого майна українського населення. Старанням нашим повинно бути, щоби вже тепер спонукати людність до масового обезпечення від огню в „Дністрі“ її движимого майна, щоби, коли мимо нашої волі введено примус в поодиноких повітах, населення наше спираючись на постанови § 17. розпорядження міністра скарбу, мало можність обезпечити це майно дальше тільки в Товаристві взаімних обезпечень „Дністер“, а не було примушене обезпечувати його в ПЗУВ

Сойм.

МІН. ЧЕХОВИЧ ВИДАНИЙ ДЕРЖАВНОМУ ТРИБУНАЛОВІ.

Дня 20. березня сойм приступив до розглядання внесення слідчої комісії в справі поставлення мін. скарбу Чеховича перед державний трибунал. Соймові партії стягнули майже всіх своїх членів на це засідання. ППС навіть хорих візвала явитися в соймі. В комплеті був і клюб ББ. Присутні були всі міністри з прем. Бартелем за вимкою марш. Пілсудського. Заняті були й сенаторські льожі. Справу реферував пос. Ліберман, обмежуючися лише до матеріялів, які одержала соймова слідча комісія. Зачав від квітня 1927 р., коли то вперше переступлено бюджет аж до 11. лютого 1929, коли то пос. Возніцький заповів був у соймі, що поставить внесення на поставлення мін. Чеховича в стан обвинувачення, коли закон про додаткові кредити не буде предложений. Бесідник пригадує епізод із часів Австрії, коли то цісар Франц Йосиф раз зажадав кредитів поза бюджетом. Тоді мін. скарбу Брік сказав: „Боже буди покровитель цісарю, але я далі не можу бути його покровителем“ і відмовив цісареві кредитів. Опісля референт доказує, що ніодин із попередніх міністрів не переступив бюджету на таку велику суму, як мін. Чехович. Поширюється думка, що соймові ходить лише про формальности, одначе обвинувачення торкається не лише цього, що не предложено соймові закона про додаткові кредити, але воно звертається і проти самих видатків, як незаконних. Мін. Чехович видавав гроші без закона, а навіть без ухвали ради міністрів. Головно звертає референт увагу на видаток 8 міл., який назвали видатком до диспозиції президента ради міністрів. Референтові закинуть, що коли торкається цього, то таки йому ходить про політичну боротьбу, та нехай це буде політика чи не політика, тут розходиться про 8 міліонів зол. і ніхто не має права класти печатку на якусь часть державних доходів і сказати: це моя власність! Податкових грошей не вільно усувати зпід контролі парляменту. Можна це робити лише за згодою парляменту, але уряд не має до того права. Боротьба, яку зачав сойм, зводиться до одного: до контролі сойму над урядом. Обвинувачуємо мін. Чеховича тому, що зумів бути вірним приказові закона та не мав доволі сили, щоби наклонити інших міністрів, аби піддалися цьому приказові. Складаючи обвинувачення, стверджуємо крицеве право бюджету. Сойм мусить бути в цій справі твердий. Треба пригадати, що сойм цей, без огляду на опозиційну більшість супроти уряду ухвалив бюджетову провізорію та бюджети. Цей сойм, осмішуваний та обдираний з чести і достоїнства, знає, що проти нього стоїть виконуюча влада, а за нею стоїть легенда з машиновими крісами, гарматами та могутньою пресою. Соймові не остало нині нічого, лише його бюджетове право та право контролювати бюджет. Цього одинокого права не випустимо з рук і будемо поротися за нього до останнього. Хай 12 незалежних людей дасть країні відповідь, хто стоїть на основах закона, а хто його обиджує.

Опісля пос. Довнарович (рев. фракція ППС) мотивував внесення меншости, щоби відкинути внесення на поставлення мін. Чеховича в стан обвинувачення. Підчас промови пос. Довнаровича приходило до гострої перепалки з колишніми його товаришами з ППС. Потім президент найв. контрольної палати проф. Врублевський вияснював становище найв. контрольної палати. Найв. контр. палата ствердила богато видатків і перенесень, незгідних із скарбовим законом, тож без сумніву нелегальних. Про легалізацію повинен був постаратися уряд законним способом. Найв. контрольна палата домагалася цеї легалізації. Пос. Кшижановський каже, що внесення називає виновником мін. Чеховича, а поправді ставлять перед державний трибунал політичну ідею травневого перевороту, який в даних умовинах був спасінням Польщі. Підчас промови пос. Чапінського (ППС) прийшло до перепалки між урядуючим віцемарш. Домбським (Стр. Хл.) і послами ББ. Віцемарш. Домбський приноровив реґулямінові санкції до двох послів ББ, а пос. Полякевича прикликав до порядку. На це пос. Полякевич сказав: Прикличте до порядку Товаріцького та Мікляшевського. За це пос. Полякевича записали до протоколу. Наслідком того була велика авантюра на лавках ББ. До віцемаршалка Домбського кричали: Це провокація, а не провідництво! Сховайтеся за завісу! Катон моральности! Не маємо довіря до вас! Зійдіть із трибуни! На цьому не кінчилися авантюри, чим більше наради зближалися до кінця, тим більше зростало схвилювання. Пос. Ярузельський (ББ) сказав, що пос. Ліберман не має права обвинувачувати польського міністра, тому, що боронив шпіонів Фольксбунду. Пос. Коц (ББ), закинув, що між обвинувачуючими є пос. Ян Перацький, який боронив інтересів Фридриха Габсбурського, отже інтересів чужих Польщі держав.

На цьому покінчили дискусію. Марш. зарядив поіменне голосування (послів викликували з листи, а кожний викликаний посол складав голос до урни). В год. 1.30 марш. Дашинський оголосив вислід: **Голосів віддали 371, з того 5 карток білих, отже 366 гол. було важних. Кваліфікована більшість 3/5 голосів виносила 220. За внесенням сойм. слідчої комісії на поставлення мін. Чеховича в стан обвинувачення голосувало 240 послів проти 126.** Так сойм поставив бувш. мін. Чеховича в стан обвинувачення. Після оголошення висліду голосування посли ББ демонстраційно вийшли зі салі. Сойм вибрав трьох своїх представників, які перед державним трибуналом будуть заступати обвинувачення. Вибрано пос.: Лібермана, Перацького та Вижиковського.

—o—

Український Клюб і справа довіря марш. Дашинському.

Президія Українського Клюбу вислала до марш. сойму Дашинського письмо, в якім наводить причини підпержування Українським Клюбом внесення на висловлення заяви недовіря маршалкові.

Український Клюб заявляє, що коли голосував свого часу на марш. Дашинського, то сподівався, що він як старий боєвик за волю свого народу і демократію стоятиме на сторожі прав сойму як його маршалок. На жаль по році мусимо ствердити, що так не є. Марш. Д. не станув в обороні насилуваних прав, коли в часописах конфіскували промови українських послів, виголошувані в соймі, зате закинув українським послам, що вони насилують закони. Насилуванням законів і сваволею називає маршалок напр. коли українські посли вживають терміну „зах.-український“, чого не квестіонував досі навіть ніякий адм. орган. Сваволею називає марш. ствердження факту, що „польська окупація прогнала з Галичини сувер. през. української республики д-ра Петрушевича“. Цей факт безсумнівний і за 10 літ кожен обєктивний іст. підручник означить так цей факт. Маршалок сойму не має права скреслювати якунебудь сойм. промову, бо конституція гарантує свободу слова, що є інтегральною частиною пос. імунітету. Крім того Український Клюб закидає маршалкові, що не конфіскував промов ані не карав послів, коли польські посли дуже нарушували реґулямін, коли з сойм. трибуни кидали погрози нагальної зміни конституції, коли заповідали державні перевороти і т. д. Маршалок відноситься інакше до більшости, а інакше до українських послів, при чому є далекий від обєктивности.

Внесення на заяву недовіря марш. Дашинському впало.

Дня 20. березня відбулося голосування над внесенням на висловлення заяви недовіря марш. сойму Дашинському. За внесенням голосували лише посли славянських меншостей, тому його відкинули.

—o—

Помер маршалок Фош.

Дня 20. березня помер француський маршалок Фош. Перші зложили кондоленції през. Думерґ і міністри. Коли наприкінці засідання парляменту Поанкаре повідомив, що марш. Фош помер, усі посли, за вимкою комуністів, повстали. Рада міністрів постановила уладити покійникові народній похорон.

Присилайте негайно коляду та списки громад і гуртків, що колядували на „Рідну Школу“, щоби втягнути їх у загальний список повітів і громад, який ладить до друку Головна Управа „Рідної Школи“ у Львові, Ринок ч. 10.

НОВИНКИ

— **Почтові складанки розсилаємо з нинішним** числом і просимо ВП. Передплатників негайно відновляти передплату, щоби не було перерви у висилці часопису. Передплата на квітень виносить 5 зол. Одночасно повідомляємо, що вислали ми Передплатникам пригадки в справі їх залеглостей і просимо їх безумовно вирівнати до дня 1. квітня, бо з тим днем **здержуємо висилку** нашого часопису.

— **Рідка нагода.** До гарної біблотеки може прийти кожний в місяці березні, коли то багато гарних книжок продається по знижених майже до половини цінах. Жадайте катальогів — шліть замовлення на адресу: Книгарня Наук. Т-ва ім. Шевченка у Львові, Ринок 10; Канцелярія Т-ва „Просвіти“, Львів, Ринок 10; Українська Книгарня й Антикварня, Львів, Рутовського 22.

— **Особисті вісти.** Дня 8-го ц. м. промувався в Празі у Карловім університеті п. С. Панькевич на д-ра медицини.

— **Вістки з усієї Польщі.** Міжміністерська конференція у Варшаві рішила вжити заходів, щоби всі міста мали на майбутнє більші запаси вугілля і цим оминули цьогорічної кризи. — У Люблині страйкують пекарі у відповіді на надто

низьку для них таксу міської ради. — Педагогічна рада Академії Мистецтв у Кракові вибрала більшістю голосів на вільне місце своїм професором львівського визначного маляря К. Сіхульського, але частина професорів склала свій протест. Рішатиме міністр освіти у Варшаві. — Варшавська преса приносить звістку буцім-то з американських джерел, що відомий американський фінансіст Ділльон, що переводив позичку для ріжних европейських держав — з походження поляк, син емігранта Лаповського, який у 1882 р. приняв американське прізвище та підданство.

— **Відродження латини?** Римська преса пригадує, що Ватикан уживатиме як офіціяльної дипльоматичної мови латини. При цьому висловлюють надію, що латина вживана постійно при полагоді всіх актуальних справ відродиться і стане живою. Народи романської культури, яких мова взяла почин з латини не матимуть великих труднощів у листуванні латиною, але що зроблять нпр. славяни? — Якунебудь живу чужинну мову можна вивчити добре за 4—5 років; наші теольоги — не ображуючи цим фільольоґів і вийнятків! — які вчаться латини кільканацять літ таки не в силі скласти прохання до Ватикану латиною без грубих похибок.

— **Ріжні вістки.** Директор союзного банку в Цюріху втік за кордон з 162.000 шв. франк. — Бувший князь бурбонський Сикст мандрує автом удовж Африки. — У густій мряці на каналі Ля Манш англійський корабель зударився з пароплавом „Сіті оф Йорк". — У деяких частинах Німеччини морози винищили половину дикої звірини по лісах. — Наймолодший син англійського короля Юрій покидає з доручення лікарів службу в маринарці; він перейде до міністерства закорд. справ, щоби ознайомитися з державною адміністрацією. — У Ліверпулі повісили 20-літнього Клерка, відомого під назвою „чоловіка зі 100 нареченими". Клерк мав гіпнотичну силу і зводив дівчата, відбираючи від них усі гроші; його засудили на смерть за вбивство матері одної зі своїх наречених. — Голова жидівської віроісповідної громади в Будапешті філянтроп Касаб, умираючи записав 300.000 пенго на Академію наук і товариство письменників.

— **„Вій" у Вел. Міськім Театрі.** Дирекція „Кооперативи Український Театр" у Львові пригадує, що дня 25-го ц. м. йде вистава „Віа" у Великім Міськім Театрі у Львові і що білети на цю виставу вже можна замовляти в касах міського театру

З судової салі.

Селяни зі села Гребенне перед судом.

В середу 20. березня ц. р. відбувалася дальша розправа проти 22-ох селян (ок), а саме обвинувачених: 1) Таньки Павлик, 63 літ, гр.-кат., 2) Михайла Павлика, 30 літ, гр.-кат. жонатого, 3) Івана Малисняка, 28 літ, гр.-кат., 4) Степана Малисняка 26 літ, гр.-кат., 5) Марії Малисняк, 23 літ. гр.-кат., 6) Василя Юрчака, 20 літ. гр.-кат., 7) Івана Гуменного 23 літ, гр.-кат., 8) Василя Демка, 27 літ, гр.-кат., 9) Миколи Божика 27 літ гр.-кат., 10) Ольги Солодух 21 літ, гр.-кат., 11) Пазі Погорілко, 20 літ, гр.-кат., 12) Семена Демка 23 літ. гр.-кат., 13) Миколи Дуркевича 21 літ, гр.-кат. 14) Михайла Дуркевича 37 літ, гр.-кат., 15) Пазі Олексів 19 літ, гр.-кат., 16) Йохіля Металя мойс. віроісп., 20 літ, з Рави Руської, 17) Якова Блята мойс. віроісп. 19 літ, з Рави Руської, 18) Параньки Козак 41 літ, гр.-кат., 19) Пазі Чорнобай 28 літ, гр.-кат., 20) Петра Юрчака 21 літ, гр.-кат., 21) Михайла Барана 23 літ, гр.-кат., 22) Ксені Байли 26 літ, гр.-кат., яких прокуратор Ліпш обвинувачує за злочин нарушення публичного спокою по думці §§ 81, 87, 88 і проступку з § 283 к. з.

Акт обвинувачення каже, що страйк започаткував Професійний Союз Рільних Робітників в селі Гребенне пов. Рава Руська в дні 10 жовтня 1928 р., хоч кн. Сапіга нібито годився підписати з делеґацією Союза контракт, який делеґати мали уложити. Делеґація контракту не уложила, але проголосила страйк, домагаючися підвишки платні до 2.50 зол., бо до того дня платив кн. Сапіга лише 1.20 зол. мужчинам за цілий день праці, а жінкам 0.80 зол. В пятницю 12. жовтня 1928 р. намовляли Степан і Дмитро Малисняк та Дмитро Демко робітників зі села Корнів перервати також працю на ланах кн. Сапіги і прилучитися до страйкуючих. Робітники з сусіднього села і форналі зі села Гребенне залишили працювати. Тоді староста Евген Моліцький з Рави Руської вислав в дні 13. жовтня м. р. поліцаїв з Дерендалем на чолі до села Гребенне і поручив йому арештувати кількох селян, які нібито заколочували в селі спокій. Дійсно арештовано в кооперативі трьох селян коло год. 18.30 вечером, Степана Малисьняка, Івана Лепчака й Івана Юрчака, яких хотіла поліція завезти до Рави Руської. По дорозі зібралося більше людей. Міжтим Танька Павлик кинулася до арештованих, бо думала, що між ними находиться її син і кричала „ґвалт, рятуйте". Тоді деякі з громади людей мали кидати до поліції камінням і кричати „нам не треба уряду". Поліція почала стріляти до людей і кількох поранила. В тім замішанні арештовані повтікали. В неділю 14. жовтня м. р. зявилося в селі біля 50 поліцаїв і ком. пол. Мітлєнер зі Львова. Також надійшли до села Гребенне вічевики з послом Хамом (Сель-роб-єдність) і тут на вічу посол Хам мав підбурювати селян. Але в моменті як люди таки почали розходитися спокійно домів, тоді зявився обв. Іван Малисняк між людьми і кричав, що йому поліція зломила вчора ногу, а брата застрілила. Поліція його арештувала і кинула до самоходу. Люди почали атакувати самохід і поліція щераз почала стріляти до людей. І так на економічному підкладі прийшло до проливу крови на селі.

Переслухані свідки, староста Моліцький з Рави Руської, ком. поліції Дублєвський також з Рави Руської, Йосиф Борковський і Францішек Худзік, бувші поліцаї зі села Гребенне підтримували своїми зізнаннями акт обвинувачення.

Св. Моліцький зізнав, що видав приказ арештувати селян зі села Гребенне на прохання економа Моравського з дібр кн. Сапіги в селі Гребенне.

Знова св. Борковський зізнав, що підчас страйку розкидано в селі летючки протидержавного змісту. На питання обор. д-ра Павенцького, чому не задержав бодай одної летючки у архіві поліції, або не передав слідчому судді, відповів, що йому їх не треба було. Не обійшлось також без куріозів підчас зізнань св. Худзіка. Цей свідок вказав на справоздавця „Діла", що це обв. Микола Дуркевич. На салі повстав реґіт і свідок завстидавшись вже не вказував більше на осліп

За редакцію відповідає Василь Мудрий. Видає Видавнича Спілка „Діло". З друкарні Видавничої Спілки „Діло". Львів, Ринок ч. 10